

УДК 658

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНА СИСТЕМА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В ЦІЛЯХ ПРОГНОЗУВАННЯ БАНКРУТСТВА

Ю.М. Мельник, к.е.н., доцент

Одеська національна академія харчових технологій, Одеса, Україна

Мельник Ю.М. Обліково-аналітична система в забезпеченні фінансової стійкості промислового підприємства в цілях прогнозування банкрутства.

У статті запропоновано модель облікової підсистеми в процедурах банкрутства промислового підприємства. Розроблено аналітичну підсистему в процедурах банкрутства промислового підприємства. Запропоновано модель контрольної підсистеми в процедурах банкрутства промислового підприємства. Побудовано обліково-аналітична підсистема зобов'язань промислового підприємства. Розроблено процес інвентаризації зобов'язань на промислових підприємствах – банкрутах.

Ключові слова: банкрутство, фінансова стійкість, активи, капітал, зобов'язання, управління, неплатоспроможність, промислове підприємство

Мельник Ю.М. Учетно-аналитическая система в обеспечении финансовой устойчивости промышленного предприятия в целях прогнозирования банкротства.

В статье предложена модель учетной подсистемы в процедурах банкротства промышленного предприятия. Разработана аналитическая подсистема в процедурах банкротства промышленного предприятия. Предложена модель контрольной подсистемы в процедурах банкротства промышленного предприятия. Построена учетно-аналитическая подсистема обязательств промышленного предприятия. Разработан процесс инвентаризации обязательств на промышленных предприятиях – банкротях.

Ключевые слова: банкротство, финансовая устойчивость, активы, капитал, обязательства, управление, неплатежеспособность, промышленное предприятие

Melnyk Yu.M. Accounting and analytical system to ensure the financial sustainability of industrial enterprises for the purpose of forecasting bankruptcy.

The article suggests the model accounting subsystem in bankruptcy proceedings industrial enterprise. The analytical subsystem in bankruptcy proceedings industrial enterprise. The model of the control subsystem in the bankruptcy proceedings of industrial enterprises. Powered accounting and analytical subsystem liabilities of industrial enterprises. Developed process inventory commitments in industrial enterprises - bankrupt.

Keywords: bankruptcy, financial stability, assets, capital, liabilities, management, insolvency, industrial enterprise

В сучасних умовах інноваційної модернізації національної економіки, створення нових економічних відносин, збільшення незалежності промислових підприємств в системі розробки і реалізації політики управління активами, виявили проблемні питання їх функціонування, головним з яких визнається забезпечення стійкості економічного розвитку суб'єкта господарювання. Базисом фінансової стабільності національної економіки є фінансова стійкість суб'єктів господарювання, яка є основним елементом економічної системи України. Оскільки фінансову стійкість підприємства розглядають як основу міцного фінансового становища суб'єкта господарювання, то оцінка і формування обліково-аналітичного забезпечення може бути визнані однією з найбільш важливих фінансово-господарських питань, які дозволяють як зовнішнім, так і внутрішнім користувачам відповідної інформації визначати фінансові можливості промислового підприємства у стратегічному розвитку.

Фінансова стійкість є багатограним економічним терміном, який визначає неоднозначність і недостатню аргументацію його сутності, систематизації, інтерпретації і вибору характеризують дану категорію показників, а також критерії оцінки з урахуванням галузевих особливостей функціонування промислових підприємств [10].

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Питаннями розвитку теорії та методології формування обліково-аналітичного забезпечення процесу управління фінансовою стійкістю підприємства присвячені роботи як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, таких як: Ю.М. Сафонова, Л.О. Волощук, Н.М. Блаженкова, І.А. Бланка, Є.І. Масленнікова, О.В. Побережець, О.В. Пархоменко, А.А. Томпсона та ін.

Вирішення невирішених раніше частин загальної проблеми

Незважаючи на невелику кількість наукових досліджень, присвячених питанням обліково-аналітичного забезпечення при побудові облікової системи промислового підприємства при процедурі банкрутства, практично відсутні розробки

щодо формування обліково-аналітичної системи в забезпеченні фінансової стійкості промислового підприємства в цілях прогнозування банкрутства.

Метою статті є розкриття методології формування обліково-аналітичної системи в забезпеченні фінансової стійкості промислового підприємства в цілях прогнозування банкрутства.

Виклад основного матеріалу дослідження

Формування обліково-аналітичної системи забезпечення фінансової стійкості промислових підприємств являє собою комплекс облікових, аналітичних та контрольних процедур виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про стан відповідних елементів системи управління підприємством. Система обліково-аналітичного забезпечення фінансової стійкості промислових підприємств формується на підставі наступних основних принципів:

- достатнього висвітлення, який передбачає, що дана система повинна мати відповідну аналітичну інформацію про фактичні та потенційні наслідки фінансово-господарських операцій здатних вплинути на відповідні управлінські рішення, які приймаються на її основі управлінським персоналом;
- комплексності, передбачає використання відповідних методів та інструментів для побудови цілісної системи інформаційно-аналітичного забезпечення;
- системності, який враховує багаторівневу структуру системи з погляду її функціональності, а також специфічні властивості різних рівнів аналітичної системи.

Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» передбачена система заходів, що застосовуються до боржника, з метою відновлення платоспроможності та задоволення вимог кредиторів. Такою системою заходів служать процедури банкрутства, спрямовані на відповідне задоволення кредиторів і поліпшення фінансового становища суб'єкта господарювання [2].

Система банкрутства являє собою елементи правових норм, спрямованих на фінансово-економічне оздоровлення фінансово-господарської діяльності промислового підприємства та захисту законних вимог його кредиторів щодо погашення зобов'язань. Моніторинг фінансового стану підприємства-боржника відіграє важливу роль у запобіганні банкрутства та знаходження відповідних заходів щодо відновлення його платоспроможності, одним з яких є досудова санація промислового підприємства-боржника. У ситуації, коли запропоновані заходи, щодо досудової стабілізації діяльності промислового підприємства-боржника не приводять до відновлення його платоспроможності, то у відповідності з діючим законодавством відкривається справа про банкрутство і вводиться відповідна процедура системи банкрутства.

Промислове підприємством, до якого застосовуються процедури банкрутства, до

моменту своєї ліквідації зобов'язане сформувати обліково-аналітичну систему відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». В обліково-аналітичній системі в забезпеченні фінансової стійкості промислового підприємства в цілях прогнозування банкрутства нами пропонується з метою особливості ведення облікового процесу за кожною законодавчо встановленою процедурою банкрутства:

- система спостереження;
- система фінансового оздоровлення;
- система зовнішнього управління;
- система конкурсного управління операційною діяльністю;
- система правового врегулювання.

Для належного функціонування в сучасних умовах промисловим підприємствам, однією з умов є відповідне формування обліково-аналітичної системи, застосування запропонованих принципів якої має забезпечити достовірність і повноту аналітичної інформації для зацікавлених внутрішніх та зовнішніх користувачів. Для всіх учасників фінансово-господарського процесу, формування обліково-аналітичної системи на підприємстві-банкруті, викликає певні труднощі, тому що фінансово-господарський процес на промисловому підприємстві є безперервним, а операційна діяльність здійснюється за циклічними ознаками на неплатоспроможному підприємстві.

Правового регулювання облікового процесу неспроможності відповідних операцій, пов'язаних з процедурою банкрутства, в даний час немає. Специфічні особливості ведення облікового процесу, викликані надзвичайною ситуацією, визначені Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Ведення облікового процесу в період процедур банкрутства промислового підприємства покладено на арбітражних керуючих, виконуючих повноваження внутрішніх органів управління підприємства-боржника. Обліковий процес здійснюється на підприємстві-банкруті протягом усього терміну ведення процедур банкрутства в повній відповідності з вимогами нормативно-правових актів.

Специфіка облікового процесу на підприємстві, щодо якого були введені процедури банкрутства, обумовлена передусім складом та змістом обліково-аналітичною інформацією та складом користувачів обліково-аналітичною інформацією.

У методологічному аспекті, ведення облікового процесу за правовими особливостями діяльності промислового підприємства-банкрута в процедурах банкрутства призводять до:

- відхилення від законодавчо встановлених стандартних вимог облікового процесу деяких фінансово-господарських операцій;
- істотного ускладнення формування та ведення синтетичного обліку;

- істотного ускладнення формування та ведення аналітичного обліку;
 - істотного ускладнення формування та ведення оперативного обліку;
 - складання специфічної звітності підприємством-банкрутом (ліквідаційних балансів, звітів арбітражних керуючих зборам (комітету) кредиторів і арбітражному суду для прийняття рішень щодо подальшої долі підприємства);
 - часткового або повного порушення облікових принципів: автономність, конфіденційність, послідовність застосування облікової політики.
- У сучасних умовах, нормативно-правові акти не регламентують методологію бухгалтерського обліку операцій, які здійснюють промислові підприємства-банкрути у процедурах банкрутства. Методологічні основи облікової підсистеми в процедурах банкрутства наведені в таблиці 1.

Таблиця 1. Методологічні основи облікової підсистеми в процедурах банкрутства промислового підприємства

Процедура банкрутства	Обліковий процес
Система спостереження	Синтетичний та аналітичний облік ведеться у встановленому порядку
Система фінансового оздоровлення	Синтетичний та аналітичний облік ведеться у встановленому порядку
Система зовнішнього управління	Синтетичний та аналітичний облік ведеться з встановленими обмеженнями
Система конкурсного управління операційною діяльністю	Синтетичний та аналітичний облік ведеться з встановленими обмеженнями
Система правового врегулювання	Синтетичний та аналітичний облік ведеться з встановленими обмеженнями

Методологічно дана система сформована на принципах безперервності, оптимальності, сутєвості, формалізації, раціональності, комунікативного співробітництва, превалювання сутності над формою, єдності, достовірності інформаційно-аналітичних даних. Об'єктом даної системи є цілісний майновий комплекс промислового підприємства, а також поточні та

довгострокові зобов'язання, господарські процеси, фінансово-господарські операції, які здійснюються в процесі діяльності промислового підприємства [11].

З метою прогнозування банкрутства суб'єкта господарювання є доцільним створення аналітичної підсистеми забезпечення фінансової стійкості промислового підприємства (таблиці 2).

Таблиця 2. Методологічні основи аналітичної підсистеми в процедурах банкрутства промислового підприємства

Методологічні основи аналітичної підсистеми
1. Мета проведення фінансового дослідження
2. Методи фінансового дослідження
3. Вимоги до проведення фінансового дослідження
4. Інформаційні джерела
5. Методика проведення фінансового дослідження

За результатами проведення комплексного дослідження арбітражним керуючим формується висновок про відповідність діяльності промислового підприємства-банкрута нормативно-правовим актам. Виявлені порушення зазначаються у відповідних документах, які включають дослідження фінансового стану промислового підприємства-банкрута.

У ході процедур банкрутства арбітражний керуючий з метою незалежної перевірки діяльності промислового підприємства-банкрута має право сформувати контрольну підсистему забезпечення фінансової стійкості шляхом залучення незалежних фахівців, які мають права проводити відповідні процедури з підтвердження достовірності

даних облікового процесу. Незалежна перевірка в умовах неспроможності суб'єктів господарської діяльності являє собою процес збору, накопичення, узагальнення, аналізу та обробки аналітичної інформації за допомогою спеціальних методів та прийомів з метою оцінки і прогнозування виникнення кризових ситуацій промислового підприємства, розробки, контролю та оцінки антикризової програми для промислового підприємства-банкрута.

Основною метою незалежної перевірки промислового підприємства-банкрута полягає в сприянні виведення його з кризового стану. Завдання незалежної перевірки визначаються виходячи з фактичної стадії розвитку кризової

ситуації та прийнятих управлінських рішень щодо виходу з неї. У обліково-аналітичній системі в забезпеченні фінансової стійкості промислового підприємства в цілях прогнозування банкрутства формується модель контрольної підсистеми в процедурах банкрутства, основними елементами якої є:

- оцінка кризового стану;
- підтвердження достовірності запропонованих оцінок;
- забезпечення збереження активів підприємства;
- підтвердження дебіторської заборгованості;
- підтвердження зобов'язань підприємства;
- розкриття фактів порушення діючого законодавства та шахрайства;
- дослідження кризового стану;
- надання інформації для прийняття управлінських рішень.

Таким чином, незалежна перевірка дозволяє зробити висновок про об'єктивність показників, включених до реєстру вимог кредиторів, законності введення відповідних процедур банкрутства промислового підприємства. Отримані докази при незалежній перевірці базуються на аналітичній та синтетичній інформації, яка формується за допомогою облікової підсистеми забезпечення фінансової стійкості промислового підприємства.

На нашу думку, обліково-аналітична система – це система ведення бухгалтерського обліку активів, зобов'язань, капіталу і господарських операцій на промисловому підприємстві; відображення на аналітичних та синтетичних рахунках бухгалтерського обліку операцій, пов'язаних з рухом необоротних активів, запасів та грошових коштів (еквівалентів); нарахування та перерахування податків і зборів у державний та місцеві бюджети, перерахування єдиного соціального внеску, платежів у банківські установи, коштів на фінансування капітальних вкладень, заробітної плати працівникам, інших виплат і платежів; забезпечення керівників, контрагентів, інвесторів, аудиторів, контролюючих органів та інших зацікавлених користувачів бухгалтерської звітності порівнянню і достовірною аналітичною інформацією за відповідними напрямками обліку; проведення інвентаризації активів і зобов'язань, статистичне відображення результатів діяльності промислового підприємства; розрахунок окремих показників економічної діяльності в системі національних рахунків; підготовка даних за відповідними ділянками облікового процесу з метою складання фінансової, податкової, статистично звітності; використання інформаційних технологій у обліково-аналітичній діяльності суб'єкта господарювання.

Головною метою обліково-аналітичної системи є постійний дієвий контроль раціональності функ-

ціонування всієї фінансово-господарської системи за виконанням програм і завдань, виявлення і мобілізація поточних внутрішньовиробничих резервів для підвищення ефективності господарювання суб'єкта господарювання.

Використовуючи методику побудови обліково-аналітичної системи можливо сформулювати обліково-аналітичну систему зобов'язань у процедурах банкрутства промислового підприємства:

- облік зобов'язань (оперативний, фінансовий, управлінський, податковий);
- дослідження зобов'язань (оперативний аналіз, фінансовий аналіз, управлінський аналіз);
- незалежна перевірка зобов'язань (внутрішня та зовнішня).

Суб'єкт господарської діяльності, який перебуває в процедурах банкрутства, до моменту ліквідації здійснює обліковий процес відповідно до вимог законів та інших правових актів, що встановлюють єдині правові і методологічні основи організації та ведення бухгалтерського обліку в Україні.

При проведенні інвентаризації активів та зобов'язань, обов'язкової при ліквідації суб'єкта господарювання, керуються Методичними вказівками по інвентаризації майна і фінансових зобов'язань, що встановлюють порядок та оформлення результатів інвентаризації. Однак у законодавстві яке регулює обліковий процес не передбачено проведення інвентаризації при зміні органів управління в разі банкрутства підприємства. У разі неспроможності, як правило, надалі відбувається ліквідація підприємства. В результаті чого завдання проведення інвентаризації активів та зобов'язань підприємств-банкрутів мають свою специфіку. Вони полягають у забезпеченні збереження активів та попередньої оцінки величини конкурсної маси.

Висновки

У обліково-аналітичній системі в забезпеченні фінансової стійкості промислового підприємства в цілях прогнозування банкрутства, незалежна перевірка дозволяє зробити висновок про достовірність показників, які включені до реєстру вимог кредиторів, законності введення відповідних процедур банкрутства. При цьому способи отримання доказів ґрунтуються на аналітичній інформації, яка формується за допомогою бухгалтерського обліку в рамках обліково-аналітичної системи. Запропонована система обліку, аналізу та незалежної перевірки, створена на принципах ефективності, результативності та дієвості, дозволяє сформулювати достовірну та оперативну інформаційно-аналітичну базу, яка буде сприяти належному управлінню фінансово-господарською діяльністю промислового підприємства-банкрута.

Список літератури:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
2. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року N 2344-XII (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 31, ст.440.- Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
3. Наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 23.02.1998 № 22 «Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98/print1428140396528511>.
4. Наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 27.06.1997 № 81 «Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств і організацій» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0288-97>.
5. Наказ Мініекономіки України від 19.01.2006 № 14 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства» [Електронний ресурс] / Інформаційний портал України. — Режим доступу: <http://ua-info.biz/legal/basert/ua-dmejur/index.htm>.
6. Наказ Міністерства транспорту України від 10.02.2003 № 92 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення системного економічного аналізу фінансово-господарської діяльності по здійсненню випереджувальних заходів запобігання банкрутству підприємств транспортно-дорожнього комплексу» [Електронний ресурс] / Інформаційний портал України. — Режим доступу: <http://ua-info.biz/legal/basege/ua-smeaqu.htm>.
7. Наказ Мініекономіки «Про затвердження Порядку складання, затвердження та контролю виконання фінансових планів державних підприємств, акціонерних, холдингових компаній та інших суб'єктів господарювання, у статутному фонді яких більше 50 відсотків акцій (часток, паїв) належать державі, та їх дочірніх підприємств» від 21.06.2005, № 173 [Електронний ресурс] / Міністерство юстиції України. Оф. вид. № 729/11009ВРУ, від 11 липня 2005 р. — Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=91002&cat_id=32854.
8. Наказ Міністерства транспорту України від 25.09.2002 № 686 «Про заходи по запобіганню банкрутства підприємств транспортно-дорожнього комплексу» [Електронний ресурс] / Інформаційний портал України. — Режим доступу: <http://ua-info.biz/legal/basege/ua-smeaqu.htm>.
9. Блаженкова Н. М. Формирование подсистемы стратегического управленческого учета на промышленном предприятии: автореф. дис. канд. экон. наук. — Київ, 2004. — 26 с.
10. Масленніков Є.І. Економічна характеристика методів оцінки ліквідності балансу на підприємствах машинобудування та металообробки: [Електронний ресурс] / Є.І. Масленніков // Економіка: реалії часу. — 2012. — № 1 (2). — С. 59–64. — Режим доступу до журн.: <http://www.economics.opu.ua>
11. Масленніков Є.І. Методологічні та практичні засади дослідження системи управління фінансовою стійкістю промислового підприємства [моногр.] / Є.І. Масленніков. — Одеса : Прес-кур'єр, 2015. — 316 с.
12. Maslennikov E.I. Strategic assessment of the financial sustainability of the industrial enterprise : [Електронний ресурс] / E.I. Maslennikov // Економіка: реалії часу. — 2014. — № 6 (16). — С. 111–115. — Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/No6/111-115.pdf>.
13. Масленніков Є.І. Звітність підприємств: [навч.-метод. посібн. для студентів вищих навч. закл.] / С.В. Філіппова, Є.І. Масленніков, О.В. Побережець, С.О. Черкасова. — Одеса: Прес-кур'єр, 2015 — 192 с.

Надано до редакції 09.02.2015

Мельник Юрій Миколайович / Yurii M. Melnyk
melyura@yandex.ru

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Обліково-аналітична система в забезпеченні фінансової стійкості промислового підприємства в цілях прогнозування банкрутства [Електронний ресурс] / Ю. М. Мельник // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. — 2015. — № 3 (19). — С. 213-217. — Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n3.html>